

A felsorolt dolgozatok témaválasztása igazolja a BME Központi Könyvtárának felfogását, amely nem „az elméleti kérdéseket, hanem a könyvtár-technológiai problémák megoldását” tekinti elsődleges feladatának. A bevezető tanulmányban a vezetés is elismeri a könyvtárban folyó kutatásokról, hogy azok színvonala nem egyenletes. Ez némileg érezhető az Évkönyv egyes közleményeinél, így például a *szakkatalógusok szerkesztésével* foglalkozó cikknek elfogadhatatlan az az álláspontja, amely az ETO szakkatalógus 10 évenkénti megosztását javasolja olyképpen, hogy ez idő alatt a FID és a teljes magyar kiadás módosításait figyelmen kívül hagyva a változásokat nem vezetik keresztül a katalógusban. Ez ellentétben áll az általánosan vallott és bevezetett könyvtári gyakorlattal, amely a nemzetközileg egységes értelmezés érvényesítésére a hivatalosan kiadott *Extensions and Corrections* jelzeteit késedelem nélkül alkalmazza az osztályozásban.

Mindezek ellenére úgy ítéljük, hogy a kötet átfogó képet ad a patinás könyvtár működéséről, az olvasó előtt világossá válik a terület és a módszer, amellyel témákat kezelik, így a szakkönyvtárosok látókörét bővítő hasznos olvasmány. A befejező részben a Budapesti Műszaki Egyetem Központi Könyvtára kiadványairól és a *munkatársak szakirodalmi tevékenységéről* közölt bibliográfiából is kitűnik, milyen örvendetesen sokoldalú és kiterjedt kutatási munka folyik a könyvtárban. Dícséretet érdemel, hogy a kiadványaikat nyomda helyett általában a lényegesen olcsóbb, sokszorosítási eljárással készítik. Hogy ez értékükön nem változtat, azt az Évkönyv legfrissebb kötete is bizonyítja, mely az MTI Sokszorosító Üzemben előállított tetszetős külsejével alig különbözik az előző kötetek jóval drágább nyomdai kivitelétől.

Móra László

Világproblémák, s a megoldásukra felhasználható intellektuális erőforrások évkönyve

Year-book of world problems and human potential.
A framework for representation of perceptions
of interlinked networks of world problems, human
development concepts. . .1976. Brussels, (1976.) 1136 p. 26 cm.
/Union of International Associations/
ISBN 92-834-1232-x
OMKDK rakt. sz.: C 105768

Két nemzetközi szervezet: az UIA (*Union of International Associations = Nemzetközi Szövetségek Uniója*), valamint a *Mankind 2000* (az Emberiség 2000 Társaság) 1972-ben Brüsszelben programot indított a világproblémákra vonatkozó információk összegyűjtésére, rendszerezésére, közreadására.

Ennek a nagyszabású programnak első kísérleti eredménye a fenti című kiadvány (évkönyv), amely az egész emberiséget érintő, globális témakörök, továbbá a szellemi erőforrások, s a hozzájuk tartozó kulcsfogalmak *tágan értelmezett teauruszának* tekinthető.

Mi készítette az említett szervezeteket a program megindítására? Elsősorban az a társadalmi és egyéni méretekben egyaránt aggasztó jelenség, hogy az emberi tevékenységek, szakterületek, szellemi és szervezeti források mindinkább széttöredeznek, elszigetelődnek egymástól. Ennek folytán *mind messzebb kerülünk az emberiség közös problémáinak integrált, az „egészre” tekintő (holisztikus) szemléletétől* és megoldási lehetőségeitől. Vannak ugyan komoly törekvések az integrációra is, ezek azonban még nem tudnak kellő energiával érvényesülni – annak ellenére, hogy az emberiség közös problémáival, sorsával, jövőjével kapcsolatban állandóan *hangoztatják a globalitás és az interdependencia követelményét*, s egyre-másra készülnek a világfejlődés alakulására vonatkozó *globális modellek*.

Az egészre néző perspektíva kibontakozását nem kis mértékben az is akadályozza, hogy a világproblémák bonyolult szövevényét, roppant dinamikájú hálóját a maga teljes valóságában nem is tudjuk áttekinteni – magában az emberben rejlő korlátok, fogyatékoságok miatt.

Részben ez is az oka annak, hogy egyesek úgy próbálnának segíteni a darabokra szakadt világhelyzetet, hogy ellenszerűl durva egyszerűsítéseket, *uniformizálást javasolnak*, ki szeretnék küszöbölni a sokféleséget, s ezzel természetesen elidegenítik mindazokat, akiknek nézőpontját egyáltalán nem veszik figyelembe.

Mindezek a szempontok indokolják, hogy egyrészt teljesszűrésű szembenézzünk az emberiséget érintő világproblémákkal, s másrészt felderítsük a megoldásukra számba vehető, rendelkezésre álló *emberi potenciált*. Ezáltal válik lehetségessé, hogy megállapíthassuk azokat a társadalmi-emberi értékeket, amelyek a szükséges társadalmi-gazdasági-politikai-kulturális átalakulásokat, változásokat irányíthatják.

A felsorolt követelmények figyelembevételével kísérli meg az Évkönyv, hogy valamilyen *kategória-rendszerbe, keretbe foglalja*, s ezáltal valamennyire kezelhetővé tegye a világproblémákra vonatkozó rendkívül heterogén, sokszor látszólag teljesen összeegyeztethetetlen információkat, fogalmakat, meghatározásokat stb. A szerkesztők egyik célja az volt, hogy valamilyen *probléma-háló, térkép alakuljon ki a világproblémákról*, ezeknek sokszorosított vonatkozási rendszeréről. Ez azután tovább bővíthető, finomítható, s támpontot ad az újabb, mélyebb összefüggéseket kereső, s feltáró vizsgálatokhoz, munkálatokhoz.

E munkálatokhoz rendelkezésre állnak az Évkönyvben feldolgozott információk *számítógépes file-jai*, amelyek a megfelelő kód- és hivatkozási rendszer alapján lehetővé teszik a további probléma-elemzéseket, rendsze-

rezéseket, átcsoportosításokat stb. Lehetőség van az interaktív grafikus ábrázolásra is, problémahálók megrajzolására, kinyomtatására, s ezekből probléma-atlaszok elkészítésére.

Ez a feldolgozási technológia magyarázza a kötet számos furcsaságát. Így pl. azt, hogy nem alkalmaz betűrendes besorolást, szakcsoportosítást (néhány kivételtől eltekintve), *csak kódjelzések szerinti regisztrálást*. Ezáltal teljesen nyitva hagyja az adattárat tetszőleges szempont szerinti osztályozások, csoportosítások, rendszerezések, tehát az éppen szükséges intellektuális műveletek számára.

Az Évkönyv 13 (betűjelekkel ellátott) fejezetben közli a világproblémákra vonatkozó fogalmak, szervezetek, források stb. teauruszát (az előbbieket szerint értelmezve). Mindegyik fejezet bevezető részt tartalmaz, amely ismerteti a problémakör célját, jelentőségét a fogalmak meghatározásának és azonosításának szempontjait, az előzetes munkálatokat, s a jövőben várható fejleményeket, és esetenként szakirodalmi hivatkozásokat is közöl. Tárgyuknak megfelelően, a fejezetek struktúrája bizonyos mértékig eltérő, ezekre az egyes fejezetek ismertetésekor rámutatunk. A fejezetek az egyes fogalmaknál megadják a kereszthivatkozásokat a fejezetben belüli és más fejezetekben feltárt rokon-fogalmakra.

*

A következőkben röviden ismertetjük az Évkönyv 13 fejezetét.

1. Nemzetközi szervezetek és szövetségek. (Betűjele A)

A nemzetközi szervezetek nagyon fontos szerepet játszanak egy-egy tágabb-szűkebb szakterület átfogó problémáinak tudatosításában és megoldásában, valamint az interdiszciplináris kapcsolatok előmozdításában. Ennek megfelelően ez a fejezet *3300 szervezet adatait közli, jórészt a Year-book of International Organizations legutóbbi kiadása alapján* (ennél kevesebb szervezetet regisztrál, mert elhagyja a már nem funkcionáló szervezeteket). Az alfanumerikus kódjelzet szerinti regisztrálás után közlik a nemzetközi szervezetek betűrendes indexét is.

2. Kereskedelmi áruféleségek, termékcsoportok. (Betűjele C)

Ez a fejezet *241 olyan termék (és termény-) féleséget sorol fel, amelynek kiemelkedő szerepe van a világproblémák és megoldásuk szempontjából*. A termékcsoportok megállapításában figyelembe vették a SITC (*Standard*

International Trade Classification = Szabványos Nemzetközi Kereskedelmi Osztályozás) terméknomenklaturáját. Részletes keresztutalások tárják fel a fejezetben belüli és a más fejezetekben szereplő rokon fogalmakat.

3. Intellektuális szakterületek és tudományok. (Betűjele D)

1845 megnevezést tartalmaz: ezek gyakorlatilag felölelik csaknem az összes tudományágat, tudományterületet (diszciplínát), illetőleg a legfontosabb problémaköröket. A megnevezéseket rövid definíció, majd a rokon-fogalmakra való utalás követi, s a regisztrált diszciplínák betűrendes mutatója zárja a fejezetet.

4. Gazdasági és ipari ágazatok. (Betűjele E)

132 gazdasági-ipari szektor felsorolását tartalmazza, figyelembe véve az ISIC (International Standard Industrial Classification = Nemzetközi Szabványos Ipari Osztályozás) csoportosítását. A világproblémák szempontjából leglényegesebb ágazatokat regisztrálja igen bőséges kereszthivatkozásokkal.

5. Az ember intellektuális fejlődésére és erőforrásaira vonatkozó fogalmak. (Betűjele H)

Ennek az érdekes fejezetnek felépítése eltér a többiétől. *241 olyan fogalmat sorol fel és interpretál* (helyenként esszészerűen), amely a személyiségfejlesztés, tudatformálás különféle módszereivel, lehetőségeivel van kapcsolatban. Bőven merít a nagy keleti kultúrák (hindu, kínai, japán) hagyományaiból is. A fogalmak interpretálását néhány fontosabb irodalmi hivatkozás követi, s a betűrendes fogalom-index után egy terjedelmes bibliográfiát közölnek az integrált személyiség fejlesztésének irodalmáról és e kérdéskör néhány válogatott (angol nyelvű) folyóiratáról. Végül egy UNESCO-tanulmány (*A teljes ember felé*) és C. NARANJO izgalmas esszéje (*Az ember felfedezése*) zárja a rendhagyó fejezetet.

6. Foglalkozási ágak, munkakörök, szakmák. (Betűjele J)

A globális problémák megoldása szempontjából kiemelhető, *428 féle szakmát, foglalkozási csoportot regisztrál, az ISCO (International Standard Classification of Occupations = Foglalkozások Nemzetközi Szabványos Osztályozása) figyelembevételével*.

7. Az integrációt érintő interdiszciplináris, transzdiszciplináris fogalmak. (Betűjele K)

421 olyan fogalmat sorol fel és magyaráz, amely különféle szakterületeket egyesítő, integráló ismeretkörökkel, tendenciákkal van összefüggésben (pl. negentrópia, tudományos forradalom, ökoszisztéma). Közli a fogalmak betűrendes jegyzékét, majd terjedelmes bibliográfia, és a fontosabb interdiszciplináris folyóiratok jegyzéke zárja a fejezetet.

8. Multinacionális korporációk, vállalatok. (Betűjele M)

606 vállalat (és fiókvállalat) adatait sorolja fel, a C fejezet szerint utalva azokra az áruféleségekre, amelyeknek termelésében, forgalmazásában érdekelt. Közli a vállalatok betűrendes indexét is.

9. Világproblémák. (Betűjele P)

Ez természetszerűleg a legnagyobb terjedelmű fejezet. A nemzetközi szervezetek, vitafórumok stb. publikációi alapján azonosítható 2653 problémakör megnevezését, magyarázatát, összefüggés-rendszerét, történeti aspektusát tartalmazza minden szóba jöhető szakterületről (pl. infláció, éhezés, kereskedelmi diszkrimináció). A bevezető tanulmány irodalmi hivatkozások alapján teljes részletességgel tárja fel ennek a kérdéscsoportnak valóban problémagazdag jellegét.

10. Humán betegségek. (Betűjele Q)

A világproblémaként jelentkező betegségek, betegségcsoportok felsorolását és egymással való összefüggését tartalmazza. A 77 féle betegségcsoport regisztrálása az ICD (*International Classification of Diseases = Betegségek Nemzetközi Osztályozása*) figyelembevételével történt.

11. Nemzetközi folyóiratok és sorozatok. (Betűjele S)

Az Ulrich-katalógus, s az UIA címtár figyelembevételével 1197 nemzetközi jellegű folyóirat felsorolását, betűrendes jegyzékét tartalmazza. Mindegyik folyóirat-

nál hivatkozik azokra a fejezetekre, amelyekkel a folyóirat tárgyköre összefüggésben van.

12. Sokoldalú nemzetközi szerződések és egyezmények. (Betűjele T)

931 jelenleg is érvényben levő politikai, gazdasági és egyéb szerződés, kormányközi megállapodás stb. felsorolását, egymással és a kötetben szereplő egyéb problémakörökkel való összefüggését regisztrálja (pl. háború és béke, atomenergia, műszaki-gazdasági segítség, ENSZ szerződések stb.).

13. Az emberi értékek. (Betűjele V)

704 olyan fogalmat regisztrál, amely az általánosabban elfogadott emberi értékek világát reprezentálja. Felsorolja a fogalmak szinonímáit és antonímáit, jelzi a kapcsolódást más értékekhez, s a kötetnek olyan fejezeteihez, amelyek valamilyen módon összefüggésben vannak a fogalommal. (Pl. a fejlesztés szónál hivatkozik a fejlesztési szervezetekre, a gazdasági elmaradásra, az ENSZ fejlesztési tevékenységére stb.) Közli az értékekre vonatkozó fogalmak betűrendes mutatóját is.

* * *

Az adattár tárgymutatója a 13 fejezetben regisztrált tételek alapján képzett kulcsszavak betűrendes indexét tartalmazza és mindegyik szónál feltünteti azt a kódjelet is, amellyel a vonatkozó fejezetben szerepel.

A függelék a kötetre vonatkozó statisztikai adatokat, a feldolgozási metodikát, az UIA és a Mankind 2000 tevékenységét ismerteti, s záróakkordként közöl egy-két humoros írást és illusztrációt a nemzetközi kapcsolatok bemutatására.

Ezt az első próbálkozásnak szánt monumentális gyűjteményt persze nem volna nehéz bírálni, rámutatva tartalmi és formai fogyatékoságaira, szemléletének egyoldalúságaira, elfogultságaira vagy éppen naivitására, — de most nem a bíráló, hanem a figyelemfelkeltés volt a célunk egy mindenképpen dicséretes vállalkozás iránt, amelyet a tudományos tájékoztatás szakemberei is haszonnal forgathatnak, — szinte kimeríthetetlennek tűnő információs forrásként.

Györe Pál

